

Циган

Пантелеймон Куліш

(Уривок з казки)

Був собі колись якийсь-то циган, та такий же то прогіркий п'яниця, що й не приведи господи! Чи є у його яка копійчина, так і несе її у шинк, чи яка жупанина — він і її туди ж пре!

А жінка з дітьми, голі й босі, пропадають без хліба. Танцюють-танцюють халяндри, пішовши у Вороніж (бо вони стояли шатром біля Вороніжа), так що ж бо? Народ не дуже заглядується на їх танці, бо вже вони нікому не в дивовижу.

А батько, я ж кажу, волочиться по шинках та п'є, та гайнує, та б'ється навкулачки з мужиками. Поб'ють йому усю пику, попідставляють окуляри, порозривають на ньому одежу, спакостять нінащо чоловіка; от тоді вже він і тягне до господи та й лежить під шатром, як той кабан у берлозі, поки йому одлигне там трохи на серці.

Такий-то вдавсь собі навіжений циган!

Отак раз пізно ішов він з шинку додому. Чи йшов він, чи рачки ліз, сього вам не скажу, бо вже давно смерклося, чути тільки було, що дуже кректав і спотикався, далі впав, здихнув разів зо два та й захріп на усе поле.

На той час довелось їхати тим шляхом якомусь панові. Аж ось коні — хвить набік, аж трохи воза йому не перекинули.

— Стій! Що там таке?

Роздивились, аж п'яний циган.

— Узять його з собою! — каже пан своєму поганяйлові.

Узять так і взять,— з панським, кажуть, свого язика не рівняй: коли довгий, то прикоротчають; коли короткий — то витягнуть.

Машталяр зліз з воза, розштовхав під боки цигана та й підвів до воза.

— Куди оце ти мене цупиш? — питається у його циган.

— Лізь, кажуть тобі, на віз!

— На віз? Ну, се ще не велика біда! — каже циган. Сів собі любенько коло пана та й захріп знов на усе поле.

Прокинувшись на другий день, циган як глянув, так і зомлів!..

— Де оце я?.. Куди се я забравсь?.. Чи не в шинку? Так ніт же бо: у шинку вікна не такі, та й стільців немає. Ну, не дай боже, та хто застане мене у сих будинках! Адже ж на мені й волосся не зоставляють — скажуть, що я прийшов красти! Отже, коли прийшло на мою голову лихо!

Тільки що се сказав, аж ось двері рип — і увійшов якийсь синекаптанник.

— Добродію! — каже до його циган.— Коли я сюди зайшов красти, або чого другого, то от чорна земля, щоб я іще почорнів! Щоб мені і руки й ноги повсихали! Щоб я зараз сказився! Щоб світу божого не побачив, коли я знаю, де я, і що, і куди оце я зайшов!..

— Що се ви, пане? — каже добродій.— Чого се ви так божитесь?

— Який же я пан? Я не пан, а циган!

— Господь з вами, пане! Що оце вам приснилось? Чи ви ж таки на цигана походили?

"Що за мара така?" — думає циган.

— Чоловіче добрий! Годі тобі глузувать! Виведи тільки мене із сих хат, так я твого й панства не хочу, та й знайди мені мій бриль та свитку.

— Та що-бо оце ви мені кажете, пане? Як би я посмів над вами глузувати? Нате лишень одягайтесь, та ось принесу вам чаю.

"Що за диво? — думає циган.— Справді він до мене так говорить, як до пана. Надіну вже, так і бути, сей жупан: що буде, то буде!"

Аж ось несуть йому чаю — він п'є; дають люльку — він і люльку тягне, дають поросятини — їсть він і поросятину. А потім знов чаю, а потім знов ковбас та поросятини, так що аж живіт йому обдуло!

На другий день, ще він не прочинавсь, а тут йому уже й несуть чаю, горілки, вареників, ковбас, сала — так що йому уже і в пельку не потовпилось!

От циган бачить, що всі йому кланяються у пояс та знай величають паном — перестав боятись і давай орудувать по-своєму:

— Горілки! Музику! — гукнув він на прислужників.

І зараз вродилась горілка й музика.

Циган дмухнув разом з кварту, покректав, закусив та так повеселів, що аж підскочив:

— А нуте горлиці!

Музики загули, а циган так і пішов кружка по мальованому помосту.

— А що ж ви не танцюєте, вражі діти? — гукнув він на людей.— Танцюйте! Пийте! Їжте! Я не жалую нічого!

От і народ давай виступать по одному та по двоє — і підняли такий гвалт, як на весіллі!

А циган же то вискакує та виспіває напередими, кричить, гогоче, частує народ і сам п'є — так що й перестав йому нема. Знай тільки погукує:

Гей грай, коли граєш,

Коли чорні брови маєш!..

Вже й вечір, а циган гвалтує, а циган коїть лиху годину! Да вже як зусім осмеркло, він змігся та і впав, як сніп, п'яний на поміст.

От тоді пан звелів знов одвезти його та й положить на дорозі.

Так і зробили.

Хропе циган, неборак, на усе поле — аж вороння жахається на берегах! Вже й світ, а він спить; вже люди й жать ідуть, а він почиває, як після маківки!

От стали його будити:

— Вакуло! Уставай! Уставай!

— Пійдіть ви собі к дияволу! — загукав до них Вакула.— Чаю, бісові діти!

— Тю! Навісноголовий! Тю! Га! Дурний! — і пішли реготатись та тюкати на бідного

Вакулу.

Циган підвівся і бачить, що се вже щось не по-вчорашньому.

— А де ж музики? — спитав він.

— Які музики?

— Як які? Аже ж я ваш пан!

— Тю! Навіжений! Що се тобі приснилось?

Оторопів мій циган, розставив ноги і вирячив на народ очі. "Може, й справді се мені приснилось!" — думає він. Та й не став нікому розказувати, щоб ще більше з його не глузували та не приложили йому якого імення.